

Hilversum 350 jaar geleden platgebrand

(HIK 5 okt 1979)

THOM BROUNS

Montecucculi

In de grote reeks rampen, welke het dorp Hilversum gedurende zijn vele langvervlogen eeuwen geteisterd hebben en waaruit het telkens weer met taaie leef- en groeikracht overeind wist te komen, is die van het jaar 1629 er een, die sterk tot de verbeelding blijft spreken. In dat jaar werd Hilversum platgebrand door een bende Kroaten, aangevoerd door de toen ongeveer 50-jarige Italiaanse veldheer Ernesto graaf Montecucculi. Dat was de man die aan het hoofd stond van de keizerlijke Oostenrijkse troepen, welke samen met de Spanjaarden via de Veluwe de Republiek der Verenigde Nederlanden waren binnengevallen in een verbeterde poging, Frederik Hendrik te elfder ure nog weg te lokken van het beleg van 's-Hertogenbosch.

Wat Hilversum in die dagen overkwam is op zich maar een klein incident in deze episode uit onze 80-jarige oorlog, waarin troepen van keizer Ferdinand de slagvelden van hun eigen Dertigjarige Oorlog in Duitsland even konden laten voor wat ze waren om die van die andere katholieke grootmacht, het Spanje van Philips IV, kortstondig een helpende hand te bieden. Maar het maakt op treffende wijze duidelijk, hoe de lotgevallen van kleine plaatselijke samenlevingen ingebed kunnen zijn in het totaal van grote gebeurtenissen die een scharnierpunt vormen in de geschiedenis van heel ons land en ver daarbuiten. De Oostenrijkers maakten zich meester van Amersfoort, dat zonder slag of stoot viel, en trokken vervolgens tegen alle beloften in plunderend door het Gooi, waarbij ook Hilversum zijn tol aan hun woede moest betalen.

De Staten Generaal van de jonge Republiek namen in allerijl krachtige maatregelen om het gevaar, dat het hart van het land belaagde, te keren. Een deel van de provincie Utrecht werd onder water gezet. Zij verplaatsten zelfs hun zetel naar Utrecht om dichterbij het bedreigde gebied te zijn. Maar de ommekeer kwam toen op Frederik

Hendriks last het stadje Wezel, van waaruit de vijand van proviand en oorlogsmaterieel werd voorzien, bij verrassing genomen werd. Er zat voor de vijand toen niets anders meer op dan rechtsomkeert te maken. De val van 's-Hertogenbosch was een uitgemaakte zaak.

Brieven van P.C. Hooft

In die jaren (sedert 1609) zetelde de grote dichter en historieschrijver Pieter Corneliszoon Hooft op het Muider slot als Drost van Muiden en Baljuw van Gooiland. Wanneer men zijn brieven doorleest, vindt men ook betreffende dit gebeuren weer bevestigd. Wat een schat aan gegevens voor plaatselijke en regionale geschiedschrijving men daarin kan aantreffen. Enkele van die brieven geven ons een duidelijk beeld van hoe de Baljuw de berichten van de nadering der vijandelijke troepen op de voet volgt en van zijn kant naar best vermogen maatregelen ter beveiliging beraamt en uitvoert.

In zijn correspondentie eindigt deze episode met een schrijven van 1 oktober 1629 aan de „Edel Grootmoghende HH. Staeten”, waarin hij hun antwoordt dat er geen loslopende soldaten in zijn gebied zijn. De dor-

Thom Brouns heeft over de geschiedenis van Hilversum gepubliceerd in de toenmalige HIK en niet in ons tijdschrift. De redactie wil graag interessante artikelen die bijdragen tot de kennis van Hilversums verleden door middel van publicatie in het *Hilversums Historisch Tijdschrift* onder de aandacht brengen. De voorliggende bijdrage gaat over plunderende Oostenrijkse troepen in het Gooi ten tijde van de Tachtigjarige Oorlog in 1629. Het aardige van deze bijdrage is dat Brouns contemporaine bronnen aan het woord laat. Zo kunnen we vernemen wat de dichter en baljuw P.C. Hooft over de plunderingen heeft opgetekend. Dit artikel verscheen op 5 oktober 1979 in de HIK.

WJD

pen zijn verlaten, Hilversum is verbrand, de boeren zijn te ontregeld om, zoals de Staten bevolen hadden, voor militaire dienst gemonsterd te kunnen worden. Met de woorden van Hooft zelf:

Tot Antwoort op haere missive van den 23 september lesteden, gelieve UEd, Grootmo. te verstaen, dat sedert den ontfank van 't schrijven derselve, gedateert den XVIen augustus, ick geene soldaten zonder paspoort vagabonderende in mijn quartier en heb vernoemen, ujtgezeit weenighe, die bij d'officiers hunner Compagnie, tot fort Muyden zijn achterhaelt. Ende zal u Ed. Grootmo. dit min bevremden, mits considerende 's vijands intocht over de Veluwe ende stroopen tot onder 't Canon van Naerden, derwijze dat de dorpen van Goejlant gedeserteert ende verlaten zijn geweest, zelfs dat van Hilfersom zijnde wel 't voorneemste in brandt gestoken, ende zoo wel het vagebonderen als 't rechercheren daertegens, zichzelf aldaer verboden heeft, 't welke haer met eenen gelieve 't accepteren voor reden, waeromme ick tot noch toe de versiegene hujslujden door de vlucht ende gelede schaden bujten stel geraakt, niet en heb konnen in waepenen brengen: nocht debvojr daerinne te doen, volghende den last van U. Ed. Grootmo. dewelke Ed. etc. God almachtigh in gelukzalighe regeringe altijd behoeude ende in haere goede gratie.

Uwer Ed. Grootmo.
Onderdaensten Dienaer
P. C. Hooft

Zegezing

Ook in de poëzie van Vondel vinden we de weerklank van wat de landlieden hier ten gevolge van die rampzalige inval te verduren kregen. In zijn met grote begeestering heet van de naald geschreven *Zegesang ter eere van Frederick Hendrick, Bosbedwinger, Wezelwinner, Prince van Oranje* geeft hij een levendig relaas in verzen van het beleg en de val van Den Bosch en daarvan vormt het fragment betreffende de inval over de Veluwe een voor ons markante passage. Wat onze naaste omgeving werd aangedaan vinden we terug in de regels, die de dichter, als hij van de val van Wezel heeft verhaald, tot Frederik Hendrik richt als volgt:

O Prins, God heeft u wtgekosen, 't Geen andre dwaes verueckeloosen, Dat brengt ghe wederom terecht, Al sijt ghe aen 's legers sorgh gehecht; Gh' ontruckt een' stad des vyands tanden, Terwyl hy glorie soeckt met branden, En blaecken van de boerenhut; Die naulijcx wind en regen schut: Terwyl hy, van verdriet verbolgen, De wapenlose gaet vervolgen: Den landman met zijne ega bloot, De kinders bergende in haer schoot,

Pieter Corneliszoon Hooft (1581-1647) zetelde als drost van Muiden en baljuw van Gooiland op het Muider slot, toen in 1629 de Gooise dorpen door Montecucculi's Kroaten werden geplunderd en Hilversum in brand werd gestoken. In zijn brieven vinden wij tal van bijzonderheden over die dagen.

Al schreyend d' ackers doet verlaeten; Wt schrik der schennende Croaten: Geen strijdbaar slagh, maer wreed in 't woen: Als op een duyfken een griffioen...".

Loosdrecht en Kroaten

In de nagelaten Loosdrechtse geschiedschrijving van wijlen de amateur-historicus Voogdgeerd werd een (uiterst levendig) relaas aangetroffen over de verbeterde wijze waarop de Loosdrechters de Kroaten van Montecucculi het oversteken van de Vecht zouden hebben belet en waarbij heel wat van die Kroaten om het leven kwamen. Er moet een, later door een onachtzame hand voor oud vuil weggeworpen, persoonlijke dankbetuiging van Frederik Hendrik hebben bestaan, waarin hij zijn lof en waardering voor deze ter bescherming van de doorgang naar Amsterdam zo verdienstelijke activiteit tot uiting bracht. De heer Voogdgeerd vermeldt in zijn manuscript niet de bron van dit verhaal.